

ДО ПИТАННЯ КОНТРОЛЮ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АУДІЮВАННЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ВИВЧЕННЯ МОВИ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ

Максименко Н. В.

Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія»

Розглядається використання аудіювання і запису на слух для контролю та перевірки засвоєних знань у процесі навчання російської мови іноземних слухачів на підготовчому відділенні. Автор доводить, що рівень оволодіння мовними навичками в говорінні, читанні, аудіюванні та на письмі вважається головним об'єктом контролю, оскільки метою навчання російської мови є формування іномовної комунікативної компетенції.

The usage of listening comprehension and record for audition to monitor and test the knowledge in the process of teaching the Russian language to foreign students at the grounding faculty are described in our research. The author proves that the level of mastering the linguistic and writing skills in speaking, reading, listening is considered the main object of control. The purpose of teaching the Russian language is the formation of foreign language communicative competence.

Ключові слова: аудіювання, комунікація, компетенція, сприймання, запам'ятовування на слух, семантизація слів.

Необхідність і важливість формування вмінь і навичок аудіювання у викладанні іноземної мови, зокрема російської, нині вже ніким не заперечується. Якісно сформовані навички аудіювання, як наголошують мовознавці та викладачі-практики, дають можливість ефективного навчання усній мові. Вивчення мови як засобу отримання фахової освіти медика передбачає, що всі види мовної діяльності іноземного комуніканта спрямовані на здобуття знань шляхом слухання лекцій, опрацювання навчальної та наукової літератури, спілкування з пацієнтами. На початковому етапі вивчення мови слухачам, насамперед, пред'являють вимовний, інтонаційний та лексико-граматичний зразок, який має стати основою для їхньої особистої мовної діяльності. Як результат навчальної діяльності в слухачів створюються і накопичуються правильні слухові зразки, які потім вони можуть використовувати в мовній практиці за аналогією до навчально-мовної ситуації.

Аналіз навчання іноземних слухачів на підготовчому відділенні ВДНЗУ «УМСА» дозволяє виділити одну з основних навчально-методичних проблем – розробку і формування незалежного об'єктивного контролю знань, отримуваних у процесі аудиторних занять і самостійної роботи слухача.

Рівень оволодіння мовними навичками в говорінні, читанні, аудіюванні, на письмі вважається головним об'єктом контролю, оскільки метою навчання російської мови є формування іномовної комунікативної компетенції.

Вивчаючи російську/українську мову як іноземну, слухач має оволодіти чотирма видами мовленнєвої діяльності: читанням, аудіюванням, говорінням, письмом; мати загальне уявлення про спілкування адресанта й адресата мовлення; усвідомлювати основні норми спілкування; вміти читати, розуміти і запам'ятовувати зміст прочитаного, диференціюючи в ньому головне і другорядне; вміти поділити текст на абзаци і мікротемати.

Із усіх видів мовної комунікації саме аудіювання допомагає слухачам засвоїти відповідні знання, створює умови формування вмінь вести розгорнутий монолог чи діалог із фахової дисципліни, а з часом – ефективну, конструктивну бесіду на будь-яку тему. Акішина А. наголошує на важливості початкового етапу аудіювання: «На початковому етапі аудіювання слухач повинен оволодіти текстовим матеріалом, зрозуміти і виявити риси національної специфіки мови, вміти працювати з різними видами інформації» [1, с. 56].

Навчання аудіюванню – сприйняттю і розумінню мови на слух – мусить мати систематичний характер, тому що формування відповідних навичок і вмінь вимагає постійної роботи з боку викладача мови.

Методика навчання аудіювання і методика проведення контрольного аудіювання вимагає на заняттях із наукового стилю мовлення відпрацювання різних етапів цього процесу. Кожне заняття розпочинається з багаторазового повторення загальнонаукової та термінологічної лексики; слухачі відповідають на запитання (викладач – студент, студент – студент), дають усні відповіді на друковані питання до тексту, усні відповіді на усні запитання викладача. На спеціальних заняттях проводяться диктанти на збільшення обсягу пам'яті. Формування навичок розуміння мови лектора триває під час прослуховування текстів базових дисциплін, виконання тестових завдань; запису інформації прослуханого тексту з попереднім виконанням вправ, спрямованих на подолання труднощів аудіювання.

Після вивчення кожного блоку тем проводяться поетапні контролю: 3 поетапні контролю в I семестрі та 4 поетапні контролю в II семестрі, під час яких контролюються знання, вміння і навички всіх видів мовної діяльності.

Матеріали для контролю навичок аудіювання ускладнюються поступово. Зміст тексту для аудіювання першого поетапного контролю невеликий (110 слів) і нескладний. Слухачі мають зрозуміти текст у межах знайомої їм лексики навчально-побутової сфери і дати альтернативні відповіді на 8 запитань. А текст шостого поетапного контролю навчально-наукового характеру містить 368 слів і теж 8 запитань. Перевіряється вміння зрозуміти текст про історію і сьогодення ВДНЗУ «УМСА», вправно орієнтуватися в логічних зв'язках тексту, узагальнюючи інформацію. І останній етап – це залікова лекція на матеріалі адаптованих науково-популярних текстів із хімії чи біології.

На заняттях із наукового стилю мовлення (НСМ) слухачі готуються до написання лекції, розроблено 12 текстів для аудіювання і запису на слух. Уже з 12 заняття основного курсу НСМ, тобто на 17 тижні навчання з теми «Класифікація» відпрацьовуються навички запису тексту на слух.

Орієнтуючись на схему тексту, слухачі записують слова після одноразового пред'явлення, словосполучення з дворазового читання. Після цього слухачам пропонується записати моделі речень, які вони прослухали. Після виконання цих завдань слухачі слухають текст ще раз і записують основну інформацію з опорою на схему «Класифікація речовин».

У післятекстових завданнях з'ясовується, яка інформація з прослуханого тексту відсутня на схемі.

На 14 занятті повертаємося до цієї теми і записуємо слова, словосполучення, речення з ускладненими завданнями типу

- передати зміст речення синонімічними конструкціями;
- вставити необхідні за змістом слова;
- скласти запитання до кожної частини тексту;
- переказати текст за складеним планом;
- написати конспект тексту.

Формування навичок аудіювання на початковому етапі - розуміння мови викладача, розуміння питань співрозмовника в навчальних і побутових сферах - дуже важливий етап роботи викладача з іноземними слухачами. Відповідно до специфіки вишу кожен викладач пропонує тексти на різну тематику (в медичній академії, звісно, тексти на медичну тематику). Аудіювання як один із видів мовної комунікації, займає особливе місце, тому що ґрунтовне вивчення базових фахових дисциплін неможливе без розуміння мови, що звучить (мови лектора).

Тексти поділяємо на описові та наративні. На поетапні контролі з російської/української мови вносимо наративні тексти, де іноземні студенти з'ясовують причинно-наслідкові зв'язки між фактами, розкривають, виявляють логіку явищ, подій. Це такі тексти як «Батько і син», «Тарас Шевченко», «Єдина родина».

Описові тексти формують предметні поняття. Ці тексти характерні для наукової літератури, з якою доведеться мати справу студенту в майбутньому («Фтор», «Кисень», «Загальне ознайомлення з організмом людини» тощо).

Кожен текст супроводжується серією завдань, які спрямовані на формування навичок слухового сприйняття мови.

У кожній серії завдань розрізняються завдання підготовчого і мовного характеру. Підготовчі завдання звертають увагу слухачів на мовні особливості слів, словосполучень, речень, які сприймаються на слух, а також розуміння їхнього змісту, формування навичок їх швидкої вимови і написання.

Мовні завдання направлені на розвинування різних складових слухового сприйняття: оперативної пам'яті, вірогідного прогнозування, цілісного сприйняття змістовних сторін повідомлення та ін.

Провідна мета цих завдань – навчити слухачів змістового аналізу озвученої мови, тобто виділення в наданих повідомленнях головного, їхнього інформаційного ядра, смислового значення.

Викладач, вибираючи текст для аудіювання, має визначити відсоток незнайомих у ньому слів. Оптимальний відсоток незнайомої лексики, за спостереженнями Н.М. Нетесіної [3], має складати 3,5%-5%. Якщо відсоток незнайомої лексики більше прийняттого, то слід пояснити студентам значення деяких найбільш комунікативно важливих слів. Проте текст для аудіювання мусить мати визначену кількість незнайомих слів, якщо ставиться за мету розвивати вміння здогадуватися про значення нових слів, утворених від слів раніше вивчених, про нові значення вже відомих слів, а також уміння здогадуватися про значення слів на основі сприйняття на слух речень чи уривків промови, обсягом більше, ніж одне речення.

Деякі тексти, незважаючи на наявність певної кількості слів, про значення яких неможливо здогадатися, ставлять за мету розвинути вміння виділяти основну інформацію. Для текстів із такою цільовою настановою допускається відсоток незнайомої лексики вище оптимального (до 10%).

Безпосереднє аудіювання обов'язково передбачає спеціальні завдання, які допомагають кращому сприйманню і запам'ятовуванню нової інформації на слух.

Викладач, пропонуючи слухачам такі завдання, використовує їх для розвитку вміння сприйняття мови на слух у повільному, нормальному і прискореному темпі мовлення самих слухачів.

Навчання аудіюванню передбачає низку етапів. На заняттях із російської мови слухачі вже навчалися «слуханню» слів, словосполучень, поділяли речення на синтагми. Тому на занятті можна використовувати одразу об'ємний текст. Перша вправа перед аудіюванням лексична. Слухач має зрозуміти назву тексту, слова і словосполучення, прочитати тести, усунути незрозуміле.

Далі слухачі слухають текст без зорової опори на тести. Мотивація – розуміння загальної інформації. Текст читають у середньому темпі (150-170 слів за хвилину).

Далі слухачі виконують тести I і II рівнів, з'ясовуючи, яка інформація є в тексті, а якої немає; дають альтернативні відповіді на запитання; обирають із кількох варіантів найточніший. Відповіді записують цифрою і літерою, що прискорює виконання роботи.

Оцінюється розуміння інформації за відомими критеріями: 100% – «5»; 75% – «4», 60% – «3», менше 60% – «2».

Отже, слухання іноземної мови суттєво відрізняється від інших видів мовленнєвої діяльності – говоріння, письма. Зважаючи на це, навчання розумінню мови на слух необхідно вважати за окрему самостійну мету, яка потребує розробки спеціальних тестів, завдань, вправ, які б сприяли формуванню мовного відчуття, навичок слухової реакції на мову.

Список використаних джерел

1. Акишина А.А. Учимся учить: для преподавателей русского языка как иностранного. – 2-е изд., испр. и доп. / А.А. Акишина, О.Е. Коган. – М. : Русский язык. Курсы, 2002. – 256 с.
2. Виноградов В.А. Лингвистика и обучение языку/ В.А. Виноградов. – М. : Academia, 2003. – 370 с.
3. Нетесина М.С. Звучащая речь и её оценивание: системно-функциональный анализ : автореф. дисс., канд. пед. наук / М.С. Нетесина. – М., 2007. – 26 с.